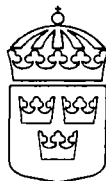

Försvarsutskottets yttrande

1992/93:FöU8y

En kretsloppsanpassad samhällsutveckling

1992/93
FöU8y

Till jordbruksutskottet

Bakgrund

Jordbruksutskottet har genom beslut den 23 mars 1993 berett försvarsutskottet tillfälle att senast den 20 april 1993 avge yttrande över proposition 1992/93:180 om en kretsloppsanpassad samhällsutveckling, jämte följdmotioner, i de delar propositionen och motionerna berör utskottets beredningsområde.

Utskottet konstaterar att propositionens avsnitt 6 Kemikaliekontroll faller under utskottets beredningsområde. Motionerna Jo49 (v) yrkandena 8–9, Jo52 (-) och Jo60 (s) yrkandena 4–5 berör nämnd del i propositionen och behandlas därför också av utskottet.

Propositionen

Regeringen förordar (avsnitt 6.1) att de principer för en kretsloppsanpassad samhällsutveckling som föreslås i propositionen också bör gälla för kemikaliekontrollen.

I motiven för sitt ställningstagande i denna del anför regeringen att en utgångspunkt för kemikaliekontrollen i Sverige är att tillverkare och importörer har huvudansvaret för de kemiska ämnen och produkter som de levererar.

Regeringen anför vidare att kemikaliekontrollens syfte är att minska riskerna för skador på människor och miljö av kemiska ämnen och produkter. För arbetet anges tre övergripande mål:

- *Kunskapsmålet* som innebär att kemiska ämnen och produkter skall vara väl utredda med avseende på hälsa och miljö. Ansvaret åvilar tillverkare, importör och leverantör.
- *Produktmålet* som innebär att så ofarliga produkter som möjligt skall användas. I möjlig mån skall skadliga ämnen och produkter ersättas med mindre skadliga eller helst ofarliga sådana (substitutionsprincipen). Hälso- och miljöaspekterna måste beaktas vid såväl utveckling som inköp av kemiska produkter.

– *Hanteringsmålet* som innebär att potentiella risker skall undanröjas genom säker hantering av kemiska produkter.

Regeringen anser att det finns anledning att överväga även andra sätt än de nuvarande för att få företagen att inkludera hälso- och miljörisker i produktens pris. En utredare har tillsatts för att se över miljöskadeförsäkringen (dir. 1992:13). I uppdraget ingår att utreda hur tillverkare, importörer och andra som hanterar kemikalier kan åläggas att vara ansvarsförsäkrade för sin produkt.

Som närmare *riktlinjer för kemikaliekontrollen inom ramen för en kretsloppsanpassad samhällsutveckling* föreslår regeringen (avsnitt 6.2)

- att flödena och användningen av hälso- och miljöskadliga kemikalier bör minska. De flöden som ändå innehåller skadliga kemikalier bör i möjligaste mån slutas. Systematisk riskhantering av kemikalier behöver utvecklas ytterligare. Användningen av de mest skadliga ämnena bör avvecklas. Planer för riskbegränsning bör tas fram för ett antal ämnen inom en femårsperiod
- att substitutionsprincipen bör hävdas internationellt och tillämpningen i Sverige utvecklas
- att arbetet med att öka kunskaperna om och begränsa riskerna med hälso- och miljöskadliga kemikalier bör intensifieras. Detta arbete bör i princip bekostas och bedrivas av industrin enligt principen om att förorenaren skall betala
- att kemikaliekontrollen så långt möjligt bör genomföras i internationellt samarbete och Sverige bör där vara aktivt pådrivande.

Regeringen hemställer att riksdagen godkänner vad som föreslagits som riktlinjer för kemikaliekontrollen (avsnitt 6.1 och 6.2).

Regeringen redovisar, utan att lämna förslag till riksdagen, sin avsikt att ge Kemikalieinspektionen två uppdrag. Inspektionen bör sålunda i samråd med Statens naturvårdsverk identifiera sådan användning av klor och klorerade organiska ämnen i Sverige som bör begränsas samt ge förslag till avveckling eller andra riskbegränsande åtgärder. Vidare bör Kemikalieinspektionen i samråd med Naturvårdsverket göra en analys av vilka hälso- och miljörisker som användning av tvätt-, disk- och rengöringsmedel orsakar. Pågående produktutveckling mot mindre skadliga produkter bör redovisas och förslag lämnas till åtgärder som behövs för att påskynda utvecklingen.

Motionerna

I tre motioner avges yrkanden som berör *substitutionsprincipen*. I motion Jo60 (s) anses det sålunda angeläget med större insatser för information riktad till speciellt kommuner och näringsliv om substitutionsprincipen och om möjliga utbyteskemikalier (yrkande 5). Information om substitutionsprincipen bör enligt motionärerna också drivas i de pågående EG-förhandlingarna (yrkande 6).

I Vänsterpartiets partimotion Jo49 anförs att regeringen i internationella fora bör driva kretsloppstänkandet hårt när det gäller kemikalier. Regeringen bör vidare återkomma innan den 1 januari 1994 med förslag om hur substitutionsprincipen effektivare skulle kunna tilläm-

pas på kemikalier (yrkande 8). Motionärerna anser vidare att regeringen till samma tidpunkt bör lämna förslag till hur substitutionsprincipen skall tillämpas på tvätt- och rengöringsmedel (yrkande 9).

I motion Jo52 (-) anser motionären att oklarhet råder om den praktiska tillämpningen av substitutionsprincipen. Centrala myndigheter som Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket sägs definiera den annorlunda än flertalet kommuner. En samlad utvärdering anses därför nödvändig och riksdagen bör hos regeringen begära en sådan.

Motion Jo60 (s) behandlar även det av regeringen beskrivna *begränsningsuppdraget till Kemikalieinspektionen*. Motionärerna vill utvidga detta att utöver klor och rengöringsmedel omfatta även andra angelägna kemikaliegrupper. Riksdagen bör därför begära att regeringen ger Kemikalieinspektionen ett nytt begränsningsuppdrag (yrkande 4).

Försvartsutskottet

Utskottet anser i likhet med regeringen att en väl fungerande kemikaliekontroll är en förutsättning för ett kretsloppssamhälle. Det behövs kunskaper om kemiska ämnens egenskaper och om deras förekomst i produkter och varor för att riktiga insatser skall kunna ske vid utvecklingen av olika kretslopp.

Dessa kunskaper om olika kemikalier, som successivt växer fram, måste spridas vidare med produkter och varor så att man i varje hanteringsled blir uppmärksam på riskerna och kan vidta åtgärder för att återvinna, återanvända eller avveckla skadliga ämnen. Vissa särskilt riskabla ämnen, eller användningar av dem, bör förbjudas eller starkt begränsas om man inte kan säkerställa att skadliga mängder inte når ut i miljön.

Utskottet konstaterar att såväl propositionen som här behandlade motioner betonar substitutionsprincipens betydelse för att minska de kemiska miljöriskerna. Utskottet har erfarit att det ännu i stor utsträckning saknas kunskap om kemikaliers miljöfarlighet och att myndigheter, kommuner och företag är ovana att tillämpa substitutionsprincipen från miljösynpunkt. Från hälsosynpunkt torde läget vara klarare genom bättre kunskaper om kemikaliers hälsofarlighet och vana att tillämpa principen på t.ex. arbetsplatser. Utskottet utgår, liksom regeringen, från att Kemikalieinspektionen utvecklar sin rådgivning, information och tillsyn av substitutionsprincipen. Härvid torde bl.a. generella riktlinjer för dess tillämpning behöva utfärdas. Utskottet utgår vidare från att Kemikalieinspektionen löpande följer utvecklingen och med stöd av erhållna erfarenheter anpassar sin rådgivning och information.

Utskottet har vidare erfarit att Kemikalieinspektionen i den fördjupade anslagsframställning som skall lämnas hösten 1993 kommer att redovisa insatserna rörande substitutionsprincipen. Inspektionen avser också under året att genomföra en utredning i syfte att klargöra ansvarsfördelning och samarbete mellan centrala, regionala och lokala myndigheter.

Propositionen anger i sina riktlinjer att kemikaliekontrollen så långt möjligt bör genomföras i internationellt samarbete och att Sverige där bör vara aktivt pådrivande. Utskottet utgår från att substitutionsprincipen hävdas i dessa sammanhang.

Mot bakgrund av det anförda anser utskottet att motionerna Jo49 (v) yrkandena 8 och 9, Jo52 (-) och Jo60 (s) yrkandena 5 och 6 i väsentliga delar kommer att bli tillgodosedda. Något uppdrag från riksdagen till regeringen att återkomma med förslag synes inte erforderligt.

Som framgår av propositionen räknar regeringen med att det systematiska riskhanteringsarbete som Kemikalieinspektionen har inlett kommer att leda till ett bättre underlag dels för att identifiera och begränsa förekomsten av särskilt riskabla kemikalier, dels för att införa återvinning eller återanvändning av varor när förbud för tillfället inte är möjligt eller lämpligt. Enligt regeringens bedömning bör det vara möjligt att ta fram begränsningsplaner för uppskattningsvis 25–50 ämnen inom en femårsperiod, vilket synes vara i linje med de ytterligare begränsningar som förordas i motion Jo60 (s). Mot bakgrund härav anser utskottet att det inte är påkallat att riksdagen hos regeringen begär att Kemikalieinspektionen ges ett nytt begränsningsuppdrag, vilket motionärerna förordar (yrkande 4).

Det anförda innebär sammanfattningsvis att utskottet anser att riksdagen bör bifalla propositionens förslag (avsnitt 6.1 och 6.2) till riktlinjer för kemikaliekontrollen som en del i en kretsloppsanpassad samhällsutveckling.

Stockholm den 13 april 1993

På försvarsutskottets vägnar

Arne Andersson

I beslutet har deltagit: Arne Andersson (m), Wiggo Komstedt (m), Iréne Vestlund (s), Lars Sundin (fp), Ingvar Björk (s), Gunhild Bolander (c), Christer Skoog (s), Jan Erik Ågren (kds), Robert Jousma (nyd), Sven Lundberg (s), Karin Wegestål (s), Henrik Landerholm (m), Britt Bohlin (s), Jan-Olof Franzén (m), och Bengt Lindqvist (s).